

Пентакль: Збірка

Автор:

Генрі Дяченко

Пентакль: Збірка

Марина и Сергей Дяченко

Генри Лайон Олди

Андрей Валентинов

Уже вкотре п'ять відомих письменників, п'ять метрів української фантастики зібралися у кав'ярні, аби знайти нового персонажа. А потім вийшли на вулицю і розійшлися у різні боки, аби, зрештою, зустрітися під годинником на головній площі. Чи то опівдні біля старого млина. А чи опівночі біля зруйнованої церкви... Однією з відправних точок тепер став «Миргород» Гоголя – малоросійські історії, провінційні байки, що склалися в Мир-город, у картину Дивного Світу...

Перед вами – розповіді авторів з нового циклу «ПЕНТАКЛЬ». Ні Олді, ні Дяченки, ні Валентинов не скажуть вам з доброї волі, кому саме належить кожна оповідь. Натомість запропонують зіграти у цікаву гру – «вгадай автора». Отже, до вашої уваги фрагменти майбутнього циклу...

Марина та Сергій Дяченки, Генрі Лайон Олді, Андрій Валентинов

Пентакль

Любі читачі!

Коли Г. Л. Олді, М. і С. Дяченки й А. Валентинов уперше зважилися об'єднати свої зусилля, результатом цього співавторства став роман «Рубіж». Минуло кілька років, і автори знову поставили творчу задачу, що її не гріх розв'язати спільно. Однією з відправних точок послужив «Миргород» Гоголя – малоросійські історії, провінційні байки, що склалися в Мир-Місто, у картину Дивного Світу...

Перед вами – розповіді трьох авторів з нового циклу «ПЕНТАКЛЬ». Ні Олді, ні Дяченки, ні Валентинов не скажуть вам з доброї волі, кому саме належить кожна розповідь. Такий принцип побудови нової книги – це єдиний цикл, що складається з окремих самостійних новел. Єдність місця (Україна з її містами, хуторами і містечками), єдність часу (XX століття-«вовкодав») і, нарешті, єдність дії, можна сказати, навіть взаємодії п'ятьох осіб, що бажають, відповідно, різного і по-різному бачать життя, але пишуть одну спільну книгу. Як бачите, ми невимушено влаштувалися в рамках класичної драми. Подібно до того, як у Луїджі Піранделло шість персонажів шукали автора, ми вийшли на пошуки персонажа, одного разу переступивши поріг кав'ярні, де спільно обговорили задум. І розійшлися до часу різними вулицями, щоб, зрештою, зустрітися під годинником на головній площі. Чи опівдні біля старого млина. Чи опівночі біля зруйнованої церкви...

Чи пропонуємо ми зіграти в гру «вгадай автора»? Звичайно. Хоча і не маємо ілюзій – спокушеному читачеві пильності не позичати. Наскільки цільною вийде майбутня книга – покаже час. А поки що пропонуємо вашій увазі фрагменти майбутнього циклу.

Щиро Ваші,

Г. Л. Олді (Дмитро Громов і Олег Ладиженський),

Марина і Сергій Дяченки,

Андрій Валентинов.

Баштан

Хата була дуже старою. За десятки років солом'яна покрівля поросла мохом, а димар, плетений з лози, місцями порозсихався, тому дим ішов не тільки угору, а й валив з усіх щілин. Нікого це не засмучувало. Хату білили щороку перед Великоднем.

Поруч містилася господарські споруди – комора і сарай... Перед коморою широкий хідник, на якому можна було грати «у крем'яхи», щось вистругувати, чи просто сидіти; правда, посиденьки траплялися рідко. Вся родина працювала, і навіть для молодшенької – Оксанки – завжди знаходилася справа.

Омелько був передостанньою дитиною в сім'ї. За віком йому час було довірити корову, але довіряли тільки чорну свиню, яку треба було випускати на вигін і не відходити від неї ні на крок. Свиня так і зирала у чужий город – Омелько не міг ні придрімнути, ні з хлопцями погратися, ні човника вистругати. Свиня свою владу розуміла, дивилася на Омелька зухвало і рохкала знущально. Іноді, щоб покарати нахабу, Омелько катався на ній верхи.

За коморою тягся так званий сад – плодкових дерев там не було, якщо не зважати на дві-три дикі груші на самому краю. У глибині росли липи – вікові, у три обхвати, далі осики і ще далі, біля самого болота, – верби. Під деревами піднімалася кропива в людський зріст; коли старшій сестрі Варці доручали нарвати кропиву для свині, Омелько завжди біг слідом. По-перше, у кропиві часто траплялися пташині гнізда, і Омелько ставав навкарачки, щоб роздивитися рябі яйця, пучкою поторкати пташеня. По-друге, Омелько точно знав, що і дітей знаходять у кропиві. Старших братів Павла і Семена, і Варку, і його з Оксанкою знайшли в старому «саду», і відразу ж віднесли бабі Рудковській, щоб вона «пуп зав'язала». І от, пробираючись босоніж по скошеній кропиві і майже не відчуваючи жагучки (підшви з весни задубіли, як підметка на чоботі), Омелько мріяв знайти в кропиві дитинча. Клопоту, звичайно, потім не обберешся – гойдати, совати у рота «куклу» (пережований хліб у ганчірочці), тягати із собою на вулицю і стежити, щоб хлопчиська не кривдили... Але зате можна буде всім розповісти: це я його в кропиві знайшов! Я!

Але дотепер діти в кропиві не траплялися. Може, і на краще: родина й без того була велика, а землі мало. Вечорами батько, бувало, заводив з матір'ю розмови: ось кажуть, у Сибіру є вільна земля, і її дають селянам. Треба їхати в Сибір, в Омськ або у Томську губернію – куди завгодно, бо тут з голоду пропадемо...

Засинаючи, Омелько уявляв тоді неосяжні простори цього казкового Сибіру. Там жито піднімалося на зріст дерев, кожен колосок був з Омелька зростом...

Але далі розмов справа не йшла.

Брат Павло пас корову. Брат Семен – коней, Руду і Вороного. Семенові Омелько заздрило найбільше, бо той іздив верхи, не тримаючись навіть за повід!

Свиня опоросилася, і турбот додалося. Усе свиняче сімейство виявилось на Омельковій відповідальності; батько був людиною строгою, йому дарма було пояснювати, що порося саме відбилосся від гурту і тому загубилося. Сліди лозини не сходили з Омелькових сідниць – як і з Семенових, Павлових і навіть Варчиних. Тільки Оксанку батько балував і тому їй діставалося менше.

За розрадою і порадою Омелько зазвичай приходив до діда. Той жив у балці, осторонь від села і вважався характерником. Вибиратися до нього було не так-то й просто ще й тому, що дід з батьком не ладили. Омелько не знав чому. І не допитувався особливо – стерігся.

Дід ніколи не носив шапки, був сивий і лисий, його голова здавалася Омельку темним яйцем у гніздечку з найбільшого пуху. Широченна дідова сорочка стягалася на горлі кольоровою стьошкою. Штани були просто неосяжні, пам'ятається, коли Омелько був ще «безштаньком» і ходив в самій довгій сорочці, йому мріялося про такі штани...

Дід вистругував з дерева усілякий господарський інструмент і розповідав казки про водянників, про лісовиків, про русалок і мавок. Про чаклунів і відьом. Про козаків, про турків, про ляхів. Про війну; стоячи в церкві і слухаючи про рай і пекло, Омелько уявляв собі рай як низький темний курінь, де сидить дід, пахає люлькою, вистругує «зуби» для грабель і розповідає, розповідає, скося поглядаючи світло-блакитними, як небо, вицвілими очима на онука, що мліє від щастя.

* * *

Прийшов день – Омелька посадили верхи на руду кобилу і наказали вести коней на пасовище. А зі свинею і її виводком тепер мучився інший хлопець – сусідський

молодший.

У перші дні, звичайно, не обійшлося без сліз – Руда виявилася полохливою до неможливості. Найменший звук, стукіт, лемент, поява на дорозі чогось невідомого, жахали її до смерті, і вона кидалася навскач, не розбираючи дороги. За подругою слухняно біг Вороний. Омелько, що злітав з кінської спини на землю, відразу підхоплювався, незважаючи на біль, і гнався з плачем за обома. Наздогнати, звичайно, не міг і потім довго блукав лугом, продирався через верболіз, розмазував по обличчю сльози, виглядаючи пропажу.

Потім пристосувався і залазити на коня, і злазити з нього, путати і розпутувати, і тримаючись за гриву, їздити верхи. І тоді почалася найцікавіше.

Їх було четверо, пастушків. Вони сміливо їхали досить далеко від села, спутували коней, валялися на траві, гризли принесений з дому хліб, закушували часником. Купалися в річці і «ставках-копанках». Розмовляли; усі товариші Омелька були старшими й досвідченішими – тому він більше слухав, ніж говорив сам.

Звичайно, вони частіше вихвалявся, ніж розповідали правду – це навіть Омелько розумів своїм маленьким розумом. Наприклад, Андрій божився, що серед білого дня, при собаці на довгому ланцюзі і сторожі в сторожці йому вдалося обнести панський грушевий сад. Тихін розповідав, як обдурив панського об'їждчика і наївся малини у малиннику за ровом і

парканом (кожна ягідка з кулак! От вірите, хлопці!). Але усіх перемудрив Лесько – нібито викотив здоровенного кавуна з баштану над Стугною!

Про той баштан розповідали таке, що й у страшному сні не привидиться. І дорослі до нього боялися підходити, а вже коли малеча сунеться – пороли так, що тиждень сісти не можна було. Баштан належав рудому німцю, панському управителю; там, казали, і справді росли найсолодші кавуни, які німець потім продавав на базарі у самому Києві. Німця в окрузі вважали не просто недоброю людиною – лиходієм, яких світ не бачив, а баштан його – проклятим місцем. Неначебто і чорта там бачили раз чи два.

Звичайно, з Леська стали сміятися. Він почервонів, доводячи, що усе правда, все так і було, що чорти таки гналися, але не наздогнали, тому що він, Лесько, дуже вправно повз на пузі і кавуна котив перед собою. А коли чорти вже зовсім було

хапали його за п'яти, він скинув кавун у Стугну, переплив з ним на інший берег і там уже розрізав ножичком і з'їв. (Сам з'їв цілий кавун? – умирав від сміху Андрій. Чи з чортами поділився?) Дійшло майже до бійки. Попутані коні осудливо косували оком, пряли вухами, форкали. На щастя, хтось згадав, що пора збиратися додому – сонце вже ген де, а таки заїхали далеченько... Так усе й обійшлося Леськові, хіба що Андрій, по натурі злопам'ятний, іноді пригадував йому той «подвиг»: «То як кавун, солодкий? А чортам залишив шматочок?»

Омелько пробував кавуна усього кілька разів у житті. Свого баштана в родини не було, у селі вирощували тільки гарбузи, а купувати солодощі на базарі батько вважав балуванням. Німцеві володіння дітям було велено обходити десятою дорогою. Омелько й обходив; тільки іноді, проїжджаючи мимо, накидав повід Руді на гілку старого дуба біля дороги і швидко, щоб ніхто не побачив, забирився майже на саму верхівку.

Відтіля був видний баштан – квадратне поле, де просто на землі задумливо лежали темно-зелені кавуни, кожен розміром з голову дорослого чоловіка. Здавалося, їх ніхто не охороняє; Омелько намагався уявити чортів, як вони ходять з вилами уздовж огорожі, але в сонячному світлі чорти видумувалися якісь нестрашні. От коли на полі з'являвся рудий німець у куцому каптанчику, у панських штанях і начищених до блиску чоботях – отоді справді бувало моторошно...

Але німець з'являвся рідко. Частіше видно було сторожа – вусатий, стрижений «під макітру», завжди похмурий і злий. Оглядав баштан – і повертався в сторожку. Цього сторожа добре знали всі хлопці в окрузі – він міг потягнути батогом нізащо. Одного разу пастушки, заговорившись, присіли перекусити під самою межею панського лісу, де найсуворіше було заборонено збирати хмиз. Хлопці і не збирали, вони навіть за межу не встигли перебраться, але вусатий сторож розсудив по-своєму: налетів верхи, став батожити, до кого міг дотягнутися, а Омелька, наймолодшого, загнав у кут – спиною до огорожі, лицем до верхівця, куди подітися?

Добре, що Омелько тоді не розгубився. Юркнув під ноги коневі й вискочив з того боку. Ризикував, звичайно, та як інакше?

Цей сторож дуже не подобався Омелькові, і, дивлячись на нього з гілки дуба, хлопець зітхав і супився.

Руда іржала вниз і смикала повід, Вороний, стоячи поряд, непокоївся, та й дорогою от-от міг хтось пройти чи проїхати. Омелько злазив з дерева, обдираючи долоні, знову видряпувався на спину Рудої і продовжував шлях, думаючи про кавуни і ще про те, чи є у німця собаки. Чи можна справді кавуна викотити? Вдень не можна – поле як на долоні. А вночі? Якщо повзти тихенько, а перед тим побризкатися святою водою і взяти в діда оберіг від чортів?

* * *

– Нащо тобі оберіг? – запитав дід.

Омелько почав плести щось, ніби батько незабаром збирається відправляти його з Вороним у нічне, а якщо їхати повз старий млин уночі, то неодмінно побачиш чорта, і з цієї нагоди саме потрібний оберіг. Дід скинув бровами – Омелько замовк на півслові.

– Ти, хлопче, хрестися, коли привидиться, – суворо сказав дід. – Хрестися і молитву повторюй. І в ті місця, куди ходити не велено – боронь Боже тобі суватися, хлопче.

Омелько злякався і довгенько таки про баштан не згадував. Тим часом підійшли жнива, і стало не до вигадок.

Колеса від воза замочили в ставку біля берега, і обов'язком Омелька було бігати щодня, перевіряти, чи не спливли колеса на поверхню. Тут же намокало барило, у якому повезуть на поле питну воду; усю зиму воно зберігалось на горищі, висохло, пощілилося, і ось тепер набрякло, «пило воду». Час від часу батько витягав його на берег, перевіряючи, де тече. Напередодні від'їзду з'ясувалося, що якась вперта щілина не бажає затягуватися, і тоді батько велів Омелькові бігти і нашкребти дьогтю з тільки-но змащених осей, і Омелько приніс у пригорщі ще не загустілого дьогтю, батько замазав щілину і барило стало остаточно готовим.

Викотили з води важкі колеса, прикотили у двір і надягли на осі. Навантажили вози необхідним у полі інструментом – коси, грабельки, казан для каші, «катряга» – дерев'яний каркас, покритий полотниною, складаний наметик, у якому будуть ночувати на полі женці; «таганок» – хрестовина із залізним гаком,

щоб вішати казан над вогнем; єдина на всіх свитка, якою будуть укриватися вночі...

Удосвіта рушили. Сонце зустрічали вже у полі. Батько і брати косили, мати і Варка рівняли покоси – колосся мокре, у росі, нехай підсохне... Омелько – на похваті: підносив воду, наглядав за кіньми, стрижененими неподалік. До сніданку всі напрацювалися, притомилися; нашвидку поснідали хлібом і салом – жнива цього року почали вже після Петра, піст закінчився, сім'я розговілася. Не гаючи часу, знову взялися за роботу...

Сонце піднімалося усе вище. Над жнивним полем, наче марево, струменіла полуденна спека. Блакитні метелики опускалися на блакитні квіти – волошки...

Омелько орудував граблями, губи злипались від спраги, і йому ввижались кавуни. Гори кавунів; кожна зелена голова посміхалася йому червоним ротом, підморгувала, сходила солодким соком.

* * *

Встигли скосити трохи більше половини, і тут задощило. Ні косити, ні в'язати не можна було. Батько стояв посеред поля, дивлячись у сіре, обложними хмарами закрите небо. Уся постать його виражала напругу: якби Омелько вірив, що батько може чогось боятися – вирішив би, що він справді чимось наляканий. Старші супилися; Омелько пам'ятав один по-справжньому голодний рік – він тоді був зовсім маленьким і згадував не стільки тупий біль у шлунку, скільки панічний страх:

усім у ті дні було страшно, за вікнами бродили волохаті тіні, підходили близько, Омелько просинався серед ночі, йому здавалося, що десь скриплять кістки...

Брати дрімали в коморі, зарившись у сіно. У темряві пофоркували Руда і Вороний.

...А якщо усе-таки вночі?

У таку непогоду навіть собаки сплять, накривши морди лапами...

Омелько знав, що робити з кавуном, о, він знав прекрасно. Звичайно, він не став би відразу різати його і їсти – він сплавив би його Стугною... Сховав би на березі надійно... У лопухах... І коли хлопці зберуться пекти картоплю – отоді він викотив би кавуна просто до багаття. Що б сказав тоді Андрій? А Тихін? А задавака-Лесько?

Мрячило уже кілька днів. Жнива затягувалися. До батька зайшов сусід, вони про щось говорили напівголосно, але Омелько чув окремі слова: запитати – не втрачати... сходить би... по весні пухнути... а все ж сходить би...

Сусід пішов похмурий, а батько і зовсім почорнів, як хмара.

Дощ не припинявся, змоклі покоси прилипли до землі. Батько накинув свитку і пішов – Омелько бачив – кудись за село, у балку.

Повернувся бігцем. Крикнув Павлові і Семенові:

– Запрягайте! Поїхали!

Метушливо завантажилися на вози з усім інструментом. Поки їхали на поле дорогою, що розкисла, дощ припинився; сонця, щоправда, не було, але з'явився вітер. Посвітліло небо і відразу ж посвітліли лиця. Дорогою один за одним потягнулися вози: люди поспішали дожинати свій хліб, поки не пізно.

Вітер сушив мокре колосся. Мати і Варка відразу ж кинулися перевертати покоси, щоб скоріше просохли. Оксанка збирала колоски, що випали. Батько водив долонею по вологих стеблах, ворушив губами, намагаючись визначити: можна уже косити чи трохи зачекати?

Павло і Семен готували коси. Омелько стояв, не в силах відірвати погляд від самотньої білої фігурки, що йшла полем в напрямку балки. Дід.

Дід ішов, розвівши руки долонями догори, вітер напинав його сорочку і широченні штани. Дід ішов, і небо над ним світлішало. Здавалося, над лисою маківкою розходиться світла смуга – як слід від човна, тільки не на воді, а на небі.

Батько перехрестився:

- Давайте, хлопці... Удень не встигнемо – вночі справимося. Давайте, з Богом...

І засичали, зблиснувши, коси.

* * *

Навідати діда через день-другий, як збирався, у Омелька не вийшло. Небо стояло, як і раніше, похмуре, готове пролитися дощем, сонце визирало тільки мигцем. Жнивували тому вдень і вночі, а зібравши усе до колоска, відразу ж почали возити снопи.

Цю роботу Омелько любив. На поле ідеш, підскакуючи на порожньому возі, немов м'ячик, б'єшся худим задом об «рублі», якими потім придавлять снопи на возі, зате повертаєшся, як король, – високо, м'яко, погойдує, начебто на хмарі пливеш... Батько вів Вороного, а Павло Руду, і обое вели так уміло, що жоден віз жодного разу не перекинувся. А таке трапляється – бувало, доводилося зупинятися і допомагати якому-небудь невдасі піднімати на колеса віз, що завалився...

Зверху, зі снопів, Омелько побачив німця.

Батько і Павло швиденько відвели вози з дороги, а Павло ледве не завис на повіді в Руді – адже вона і від куща сахається, а отут справді є чого лякатися. Їде по дорозі коляска з відкидним верхом, у колясці – німець у картатому кашкеті, насунутому низько на чоло. На козлах – вусатий сторож, весь у чорному. В Омелька серце пішло в п'яти.

Коляска порівнялася з возом. Омелько близько побачив картатий кашкет, куций сюртук, руді вуса і баки, льодисті блакитні очі. Німець байдуже ковзнув по хлопчику поглядом.

Павло заспокоював Руду і напівголосно лаявся. Батько мовчачи виводив Вороного знову на дорогу, а Омелько, піднявшись на снопах, дивився колясці вслід. І проста думка, колись притуплена острахом, зійшла в ньому, як сонечко: адже баштан без охорони залишили!

* * *

Пізно ввечері, коли потомлені за день трудівники поснули як убиті, Омелько вибрався з комори.

Уперше за багато днів хмари розійшлися, і це здалося йому гарним знаком. Місяця не було; усе небо усіяне зірками, тягнувся Чумацький шлях, усіма барвами переливався Волосожар. Омелько трюхикав вулицею сторожко, боячись, щоб сусідські собаки не почули його. У селі гавкіт перекидається від хати до хати, як пожежа, а Омелькові зовсім не хотілося, щоб хто-небудь знав про його наміри.

Пилюка на дорозі уже остигла, але Омелько не відчував прохолоди. Він крався, дивуючись власній сміливості. Хоча німець зі сторожем поїхали в місто, а більше на баштані – він знав – нікого немає. Може, вони поїхали домовлятися щодо базару; може, через день-другий уже не буде ніяких кавунів, порожнє поле залишиться. І з'їсть якесь паненя у Києві солодку скибку, що стікає соком, а він, Омелько, проклинатиме себе за боягузтво і нерішучість...

Над обрієм, над крайкою лісу, з'явився великий жовтий місяць. Треба було поспішати.

Ніч видалася теплою, але Омелько тремтів, діставшись нарешті до баштану. Вітер улігся. Було так тихо, що Омелькові вчувалося слабке гудіння усередині власних вух. Він глибше натягнув картуза з тріснутим козирком. Постояв ще... Прислухався...

Знайшов у тину щілину, досить широку, щоб протиснутися. Був він верткий і худий, щоправда, боявся порвати сорочку. Обійшлося; через хвилину він уже стояв на баштані, навкарачки, умліваючи від страху і щастя.

Швидко перехрестився, оглянувся, чи немає де чортів. Тихо. Темно. Віддалік ледь біліє сторожка. Про всякий випадок поплював через ліве плече, а потім і через праве. Тричі прочитав «Отче наш». Ліг на пузо...

І поповз, звиваючись, як в'юн.

Місяць піднявся вище. Незабаром він усе тут залле світлом, Омелько розумів, що треба хапати перший кавун, що трапиться, і давати чосу. Але кавуни спочатку не траплялися – тільки бадилля та бур'яни. Омелько вже злякався, що завбачливий німець, перед тим, як їхати до міста, звелів усі зібрати і замкнути в коморі...

А потім він наштовхнувся на кавуна лобом – аж гуля вискочила.

Схопився на рівні і здивувався, як це його занесло аж на середину баштану. Навколо лежали, важко вдавившись у ґрунт, круглі, темні...

Омелькові перехопило подих. Місячне світло падало навкосо і глибокі тіні при землі ховали докільця. Хлопець ще раз озирнувся, чи немає небезпеки, нічого не помітив. Тепер уже сміливо став розглядатися...

Не повірив очам. Почав терти їх аж до сліз. Глянув ще раз – і здерев'янів, не в силах ні крикнути, ні зробити й кроку.

Голови лежали на землі, відрізані людські голови. Всі очі були заплющені – окрім вибитих, виколотих, витеклих очей; жовтувата, зів'яла і темна, як старе дерево, шкіра. Чорні чуби і сиві чуби. Голови бородаті і голови голені, і зовсім чорні, як вугілля, голови. Розшиті золотом шапки. Турецькі малахаї. Тут були козаки, турки, ляхи, пани і селяни, старі і зовсім молоді... Заціпенілий Омелько, за одну довгу секунду смертельного переляку, устиг побачити їх десятки – тих, що були ближче. А поле тяглося і тяглося в усі боки, і там, віддалік, теж виднілися голови, голови, голови...

Заверещавши, так ніби його ріжуть, Омелько кинувся бігти. Спіткнувся об якусь голову й упав. Прямо перед очима у нього виявилось старе, порізане зморшками, жовтувато-коричнєве обличчя. Блиснула золота сережка у величезному вусі. Довгий чуб-оселедець лежав на землі, як стебло рослини, прибитої дощем. Мить – заплющені повіки здригнулися, старий запорожець відкрив очі, поводив зіницями, і вступив погляд в Омелька.

* * *

Він не пам'ятав, як вибрався на дорогу. Сорочка була вся порвана, штани – брудні і мокрі наскрізь. Скавуляючи від жаху, Омелько дістався Стугни і заліз у

річку з головою – прохолодна чиста вода допомогла йому зібрати рештки сил і не втратити розуму.

Він бурмотів усі молитви, які знав. Він виправ одяг; місяць на той час піднявся високо, і доводилося ховатися в тіні кущів – щоб хто-небудь, хто вийде вночі за господарською потребою, не міг помітити на березі скорченого голого хлопчиська.

Він трохи заспокоївся і сказав собі, що все позаду. Одбувся, вважай, легко. Хлопцям, звичайно, він ні слова не скаже – боронь Боже, розповідаючи, знову переживати такий жах...

Та й не повірять хлопці. Будуть сміятися, як над Леськом.

Ніч була глуха мов тетеря. Ставало прохолодно. Омелько викрутив одяг, натягнув на себе і вирішив добиратися додому бігцем – і зігрієшся, і сорочка та штани висохнуть...

Тільки він так подумав, як раптова згадка прибила його до місця. Ця згадка була страшніша за все, чого він набачився сьогоднішньої ночі.

Картуз!

Картуз із тріснутим козирком залишився на баштані!

Коли Омелько, не тямлячи себе, кинувся тікати, картуз злетів у нього з голови, та й залишився лежати серед відрізаних голів. Тож, завтра вранці панський сторож, обходячи баштан, неодмінно його знайде...

А може, сам німець наступить начищеним чоботом. Поморщившись, нагнеться, візьме картуза двома пальцями, піднесе до очей...

Омелько від страху навіть пальці закусив. У панських слуг і сторожів була одна особливість – вони точно знали, кому із сільських хлопців належить та чи інша річ. Цього самого картуза колись Семен загубив, рятуючись від собак у панському грушевому саду, і вже другого дня сторож був у батька у дворі з картузом у руках, і батькові довелося сплатити штраф, а Семен потім ще довго

ходив розчепірою, спав на животі і ів, стоячи...

А вже німець, якщо він з пеклом зв'язаний, одразу здогадається, чий картуз.

* * *

Рано зранку батько з братами подалися возити снопи, Варка подоіла і погнала на пастівник корову, мати взялася пекти хліб, а Оксанка – допомагати в хаті.

Омелько начебто теж подався за братами, але по дорозі примудрився ушитися – батькові було не до нього, дорога після дощів зовсім розкисла, і вози весь час потрапляли якимсь колесом у вибоїну.

Ковтаючи сльози, Омелько поспішив у балку, до діда. Пес, якому ще цуцням відрубали хвоста – Куций – зустрів його залиvistим гавканням, але вже через хвилину, впізнавши, замовк і навіть спробував покрутити обрубком хвоста.

Дід був удома. Сидів, як звичайно, на колоді з ножиком у руках, щось майстрував. Омелька зустрів без звичної привітності – наче уже щось знав.

Хлопець, обливаючись сльозами, розповів йому все до нитки – і про кавуни, і про нічний баштан, і про голови на грядках. Дід слухав, пахкаючи люлькою. З люльки здіймалися кільця диму – Омелько дивився на них уже без жодної надії. Якщо дід йому не допоможе – не допоможе ніхто, німець потягне Омелька із собою в пекло, і поховають безталанного хлопця поза огорожею цвинтаря...

– Знав я, що цим закінчиться, – сказав дід зненацька м'яко. – Не даремно баба Рудковська тобі пуп зав'язала на чотирьохлистовій конюшині, щоб щасливий був... А про те не подумала дурна баба, що...

І замовк, настовбурчивши сиві вуса.

– Що? – жалібно запитав Омелько.

Дід зітхнув:

- Дурний ти хлопець... Порожня голова.

- Діду! - заблагав Омелько. - Врятуй! Якщо... якщо ти... так хто тебе... Німець потягне мене в пекло, і...

- А таки потягне, - суворо погодився дід.

На це Омелько не знайшовся, що сказати, і мовчки заплакав.

- Дурень ти, дурень, - сумно продовжував дід. - Не будь ти мені рідним онуком...

Він важко піднявся і пішов кудись усередину куреня. Омелько сидів тихо; дід повернувся, несучи в кулаці щось, від чого звисав зі жмені тонкий шкіряний ремінець.

- Слухай, дурню, - сказав дід, знову всідаючись навпроти Омелька, хлопцеві трохи полегшало, бо в дідовому бурчанні не було гніву. - Повісиш ось це на шию... І коли вона приїде за тобою на дохлій кобилі - за нею не ходи, а веди кобилу за собою просто до урвища... Тільки не дай їй до себе доторкнутися!

- Хто приїде?!

- Мовчи, не перебивай. Три ночі тобі дається. Зможеш протриматися - герой. Не зможеш... отут тобі, Омельку, ніхто не допоможе.

- А ти, діду?!

- Я тобі вже допоміг, - відгукнувся дід суворо. - Тобі б на тім баштані навіки залишитися, сни бачити... А ти пішов. Тому що я підсобив.

Він розтулив долоню. На зашкарублій підстилці з вікових мозолів лежав дзвіночок - звичайний дзвіночок на тонкім шкірянім ремінці.

Від діда пахло тютюном і травами. І ще чимось, від чого Омелькові стало набагато спокійніше.

- Діду... А чого вони там сплять?

Суворий погляд, але Омелько вже не боявся.

- Діду...

- Сплять, - старечий рот під сивими вусами владно загнувся куточками донизу. - Сплять... і сниться ім...

- Що?

Дід подивився на Омелька скося. Перевів погляд у якусь тільки йому видиму далину:

- Країна ім сниться. Бої... Перемоги... І договори, що підписують на свитках і скріплюють гетьманськими печатками. І слава ім сниться, голосна слава... І нащадки ім сняться - ті, - дід невиразно махнув рукою за плече, - які напишуть про їхню славу в шкільних книгах з жовтими сторінками... І нікому з них ніколи...

Дід замовк, важко роздумуючи. Звів кошлаті брови, пошкріб лисину:

- Йди. «Отче наш» перед сном читаєш?

- Читаю, діду, як не читати!

- Ну тоді йди. І допомагай там батькові, не лінуйся!

Омелько вилетів з двору, Куций проводжав його радісним гавкотом і дзенькотом ланцюга.

* * *

Дзвіночок Омелько сховав під сорочкою.

Увечері, коли мати вже покликала на вечерю, йому зустрівся на вулиці Андрій. Той розповів не без захвату, що, виявляється, на баштані у німця знайшли хлопчачий картуз із тріснутим козирком, і німець страшенно гнівався – обіцяв знайти, хто там був, і тоді вже не дати спуску.

– Кажуть, так лаявся, що в крайніх хатах було чути, – говорив Андрій, поправляючи на голові свій власний запилений картуз.

Омелько на превелику силу прикинувся, що ця новина викликає в нього ті ж почуття, що й в Андрія: подив і цікавість.

За вечерю батько запитав, чого це Омелько такий тихий; той послався на втому і, ледь уставши з-за столу, поспішив у сарай, на сіно. Утомився він і справді страшенно: безсонна ніч далася взнаки. Укрившись із головою, він згорнувся калачиком – і вже через мить стояв у коричнювато-сірому мареві біля воріт батьківського подвір'я.

Нікого – ні чоловічка. Ні звуку – навіть собака не гавкне. І до нього наближається, боком сидячи у сідлі, баба в чорній одежі з порваним подолом, з обличчям жовтим, як у мерця.

А під бабою – кобила. Половина голови зі шкірою й оком, половина – череп. На шиї шкіра висить клаптями, грива повилазила, боки запали. Дохла кобила.

– А ну, дитятко, – озивається баба, – ходімо зі мною. Я тебе солоденьким почастую: кавунчика хочеш?

Омелько від страху мов язика проковтнув. Стоїть стовпом. А баба все ближче. Вже й руку тягне.

– Підемо зі мною, хлопчику. Тут недалечко.

Омелько смикнувся. Дзвякнув дзвіночок, той, що висів на шиї на тоненькому ремінці. Дзвіночок подзвонював тихо і ніби сам по собі. Дінь-дінь... Дінь-дінь...

Баба відсахнулася. Кобила відступила; баба повела рукою, ніби запрошуючи за собою:

– Ой, яка цяцька у тебе, малий... Та все одно ходімо. Кавун на столі, нарізаний гострим ножем, ні насінини не випало... Ходім зі мною.

В Омелька мимоволі виступила слина на губах. Солодка, як кавуновий сік. Нога ступила проти волі, за нею друга...

Дзеленькнув дзвіночок. Омелько зупинився і позадкував. І, примружившись, з усіх сил велів своїм ногам іти в інший бік – від воріт праворуч... Там колись була хата дядька Петра, а тепер, у коричнево-сірому тумані бачилася тільки стежина, а в далечині – урвище...

– Зажди, дитино... Зажди, перегодь...

Омелько йшов, прориваючись начебто крізь густе павутиння. Позаду чулася важка кінська хода. Іноді дзвіночок замовкав, тоді хлопця розвертало і тягло назад – до баби та її кобили. Він тряс дзвіночком, але той теж ніби німів від жаху. Та в останній момент, коли хлопець міг уже розгледіти хробаків, що кишіли в порожній очниці коня, дзвіночок видавав «дінь-дінь», і Омелько одержував нову коротку волю...

Урвище було ще далеко, коли проспівав півень, і у своєму сні Омелько почув його голос.

Розплющив очі.

Займався ранок. Брати ще спали. Батько уже хазяйнував у дворі, мати доіла корову, двері в хату була широко відкриті, у дверях стояла, солодко потягуючись, невмивана Оксанка...

Омелько намацав на грудях дзвіночок. І страх його зменшився.

* * *

Удень по селу ходили чутки. Одні говорили, що німець занедужав і викликав з міста лікаря. Інші – що німець здоровісінький, сьогодні по баштану ходив, бачили його. А Варка принесла від колодязя найновішу новину: німець знайшов на баштані чийсь картуз і вже обійшов з ним кілька дворів: випитував чий.

– А твій картуз де? – запитав брат Семен ніби між іншим.

– У коморі, – відповів Омелько, не моргнувши й оком. – Ти що, думаєш, я до німця на баштан полізу?!

Семен розреготався:

– Ну так... Там же чорти... Хоча поліз адже хтось, інакше звідкіля там картузу взятися, га?

– Ти його бачив, того картуза? – запитав Омелько з усією можливою зневагою. – Дівки, може, і брешуть!

Варка трохи образилася.

Весь день Омелько шукав моменту, щоб ушитися знову в балку до діда, але як на гріх, йому постійно дошкуляли дорученнями. Зроби і це, і те, принеси і віднеси, полагодь, помий, склади – Омелько вертівся як веретено, ні хвилинки не маючи вільної. А ще пам'ятав слова діда: допомагай, не ухляйся від роботи. Може, і зарахується ретельність? Голоснішим стане дзвіночок?

За весь день дзвіночок жодного разу не дзенькнув. Домашні і не помітили, що він в Омелька за пазухою.

Увечері хлопець довго намагався не заснути. Пробурмотів «Отче наш» разів сто і

ще стільки ж повторив подумки, але не втримався, провалився в сон. І відразу ж виявився в коричневато-сірому тумані, біля воріт батьківського двору.

І баба на кобилі була зовсім поруч. Простягнула вже руку, але Омелько дивом устиг відскочити, вивернутися.

– Що ж ти тікаєш, дитинко? Уже не хочеш кавунчика? – загугнявила баба. – Зразу зі мною підеш – тобі ж краще, дурнику. Солоденько буде...

Дзвіночок на шиї здавався важким, утричі, учетверо важчим, ніж учора. Омелько повернувся і побрів, не оглядаючись, до урвища. Дохла кобила не відставала. Вершниця бурмотіла незрозумілі слова, вони здоганяли хлопця в спину і чіплялися за шкіру, ніби тоненькими гачками, тягли назад. Від того бурмотіння пропадала воля; дзвіночок тягнувся до землі, ремінець тріскотів, готовий розірватися. Але найстрашніше – дзвіночок німів. Від «дінь-дінь-дінь» спершу залишилося «дінь-дінь», потім просто «дінь... дінь...», а потім дзвіночок замовк, і Омелька відразу ж потягнуло назад на невидимих нитках.

– Ох ти, мій хлопчику, – бурмотіла баба. – Ну йди ж. Іди зі мною...

Омелько тряс дзвіночком. Але той мовчав; тільки коли бабина кощава рука майже зовсім стиснулася на його плечі, дзвіночок видав хрипкий брязкіт, і баба з прокляттями відсахнулася.

Омелько кинувся до урвища. Він уже міг бачити його дуже добре – земля скраю пішла тріщинами, жмути трави нависали над прірвою кошлато, як дідові брови.

Спогад про діда подвоїв сили, дзвіночок знову задзвонив, і Омелько додав кроку. Може, це крутояр над Стугною, устиг він подумати. А, може, над якоюсь іншою річкою...

Кінські копита били в землю за його спиною. Дохла кобила, певне, мчала галопом. Від жаху Омелько ледве не упустив дзвіночок, оглянувся – і побачив бабине обличчя прямо над собою, сиві патли майже торкалися його чола...

Проспівав півень.

* * *

Удень була гроза. Дощ періщив, маленька Оксанка сміливо бігала по калюжах, а мати заганяла її в хату. Страшні колінця витинала на небі блискавка, грім бив так, що хотілося заткнути вуха. Варка говорила поважно: бачиш, прогнівався за щось святий Ілля...

Омелько знав, за що він прогнівався.

Зранку німець устиг обійти ще кілька дворів, і в одному – Омелько знав точно – його картуз упізнали. Це був двір Леськових батьків; Омелько не знав, чи зумів Лесько стриматися, побачивши німцеву знахідку, бо то був хитрий і підленький хлопець: з його сталося б і проговоритись, ніби ненароком, відплатити Омелькові, що сміявся колись над ним...

Омелько сам не розумів, як дожив до вечора. Але вечір прийшов, а німець так і не з'явився. Дзвіночок за пазухою був гарячий, немов вуглина.

Не раз і не два Омелько, ніби випадково, зупинявся у воротах. Усе було як завжди: праворуч – сад, а ліворуч – вулиця, трохи далі – будинок дядька Петра. Не було ніякої стежини і ніякого урвища, і дзвіночок на шиї не дзвонив. Беріг, видно, сили для останнього іспиту.

...А якщо зовсім не спати?! Дід сказав – три ночі, а буде Омелько спати чи ні, кому яке діло?

Не давала спокою ще одна думка: а що, коли баба цього разу встигне схопити його раніш, ніж він згадає? Адже вона щоразу підбирається усе ближче... Ледь Омелько засне, а баба його – хап! Як би не пропустити ту мить, коли ява переходить у сон, коли зі свого сінника він переміщується в коричнево-сірий туман перед воротами батьківського двору?

Отче наш, іже еси на небесах...

Сон навалився нагально, не дозволивши закінчити молитву.

* * *

– Стій, солоденький, не вертись... Ох, поганий хлопчик. Дві ночі не слухався, на третю попався, буде тобі на горіхи...

Насправді Омелько ще не попався. Він стояв, притискаючись спиною до закритих воріт, а баба верхи на кобилі стояла перед ним, загороджуючи шлях до відступу. Не пробитися до стежини, не добратися до урвища...

Дзвіночок дзвонив хрипко і дуже тихо. Баба протягала руки, не могла дотягнутися до Омелька, але і не відступала.

- Що ж ти, малий, старших не слухаєшся? Не допомогло тобі твоє щастя, бачиш, не допомогло... Кинь свою цяцьку. Йди зі мною, тепленький, іди зі мною...

Омелько набрав повітря – і кинувся вниз. Прослизнув між ногами дохлої кобили.

- Постривай... Який меткий! Не втечеш...

Тупіт коня за спиною. І дзвіночок мовчить – видихнувся. Омелько відчував, що біжить на одному місці – ноги місять повітря, злітають грудки сіро-коричневої землі, а урвище зі жмутами трави над прірвою не стає ближче – навпаки, віддаляється...

Хап! – рука схопила за сорочку на спині.

«Отче наш!» – німо заблагав Омелько. Чи відповідаючи йому, чи сам собою дзвіночок у його руці раптом ожив: «Дінь-дінь-дінь!»

Стара домоткана сорочка тріснула. Омелько відчув, що вільний. Припустив щодуху; напевно, ніколи в житті він так не бігав...

Ось і урвище. Тільки внизу не видно ніякої річки – чорнота. Тріщини стали виднішими, ширшими; Омелько впав навкарачки.

Поруч переступали ноги дохлої кобили. Від них несло нестерпним смородом.

- Ну, хлопчику, що тепер?

Баба дивилася на нього зверху вниз. У руках у неї звідкілясь узявся кручений батіг.

Дзвіночок упав на траву. Язичок його, мідна крапелька, безсило вивалився.

- Що тепер, солоденький? Як тобі наші кавуни?

Омелько відповзав, гарячково намацуючи ногами твердий ґрунт за спиною, щомиті ризикуючи зірватися у прірву.

Баба зареготала.

Чорна хустка сповзла з її голови, відкриваючи голий череп. Баба підняла до неба руки, казна-звідки налетів вітер, підхопив чорне плаття з поточеним червами подолом...

Омелько намацав у чорній траві дзвіночок – німий, без'язикий.

І заверещавши як поросся під ножом різника кинув його чудовиську в пику.

Затріщало, ніби вивертало з землі вікового дуба. Регіт баби перейшов у крик.

Чорна тріщина над урвищем перетворилася в щілину, потім розійшлася зовсім. Величезний пласт землі відколовся і полетів униз разом з бабою і її дохлою кобилою, і разом з ними летів, світячись, наче у ковальському горні, дзвіночок.

Омелькові поталанило: висів, вчепившись за цупку, кошлату траву, схожу на дідові брови. Підтягнувся, ліг животом на край твердої землі...

Проспівав півень.

* * *

Німець стояв у воротах – руді вуса, куций сюртук, картатий кашкет. Панські штани заправлені в блискучі чоботи; у руках – картуз із тріснутим козирком.

Омелько дивився через двері комори, як батько розмовляє з німцем.

– Ні, – сказав німець зненацька високим тріскучим голосом. – Штрафу цього разу ніякого не вимагать. Тому що шкода невелик, то й претензія невелик: щоб у майбутньому, якщо можна, ваш син не зазіхав на чуже добро.

Батько щось сказав – Омелько не розчув.

– У цих широтах нелегко вирощувати баштанна культура, – сказав німець. – Я розумій ваше збурювання. Крім того, злодія в житті чекати батога, в'язниця і Сибір. Треба поважати чужа праця, так!

І німець пішов, залишивши картуз батькові.

Батько постояв трохи серед двору, вертячи картуз у руках. Потім, лютий, як хмара грозова, повернув до комори.

Омелько вийшов, утягнув голову в плечі.

І коли йому велено було йти за лозиною, покійно пішов, заздалегідь схлипуючи і витираючи кулаком носа, йому бачився великий зелений кавун, захований у лопушинні на березі Стугни.

Нехай батько виб'є – хіба вперше?

Зате коли зберуться до багаття хлопці, коли він викотить кавуна до багаття і з хрускотом всадить йому в бік дідів козацький ніж... Коли потече по пальцях сік, застрибають лаковані насінинки... Коли серцевина кавуна, зерниста і рожева, заповнить собою всього рота... І

коли хлопці будуть дивитися, витріщивши очі, і недовірливо розпитуватимуть про німця, а він у відповідь на їхні запитання тільки посміхатиметься... Ой!

І вони усі разом зжеруть кавуна, залишиться тільки гора зелених шкуринок і приемна вага в животі... Ой, ой!

І відтоді він стане для хлопців ватажком, верховодою... Ой-ой-ой!

І наступного літа, можливо, він ще раз дочекається моменту і викотить з баштану не одного кавуна... Ой! Два чи три кавуни, і тоді...

Так чи приблизно так думав Омелько, лежачи животом на батьковім коліні, поки лозина частувала його зад, і без того, утім, давно смугастий.

Над балкою курився димок. Чи не дід кутив свою люльку?

Харизма Нюрки Гаврош

– Вам не здається, що «Нюрка Гаврош» – це занадто?

– Ні крапельки.

– Але для практикуючої ясновидиці чи скажімо, народної цілительки потрібно більш... е-е-е... більш звучний псевдонім. Матінка Ганна, наприклад? Пані Ганна?

Нюрка посміхнулася. Вона знала, що її посмішка – бешкетна, ехидна, донині хлоп'яча – непереборна. Вже онуки пішли, Антошка, рудий башибузук, весь у бабцю: шалапут, білява бестія, але якщо розтягне рот в усміщці – гаси світло, зливай воду. Плачте, дівки, погибель ваша росте. Шкода, що бачаться здебільшого «по фотоапарату». Діти в минулому липні перебравися до Німеччини.

Ведучий чекав відповіді.

Прямий ефір, час обмежений.

– Матінки, бабусі... Ви думаете, титул «ясновидиці Анюти» дає стовідсоткову гарантію? Навіть якщо Анюта сама придумала собі звання, титули й орду вдячних клієнтів? Я – Нюрка Гаврош, і я не обіцяю людям більше, ніж можу. Чудеса – не мій профіль. Зрозумійте, заради Бога, народний цілитель і знахар – це так само людина. Тож перше призначене для наївних дурнів, яким вивіска важливіша за результат, а друге – для хворих, що всерйоз бажають вилікуватися. Ворожка може вгадати або передбачити...

– І помилитися?

– Звичайно. Не помиляється той, хто нічого не робить. Але справжня ворожка ніколи не назве себе вголос ясновидицею.

Якщо, звичайно, перед вами не пройдисвітка, що зібралася найдорожче сторгувати kota у мішку. Я не розмахую перед вами хрестом і святими образами, спекулюючи на вірі. Я не розводжуся про відтінки аури, морочачи голови істеричним дамочкам. І не обіцяю удачі на віки вічні. Я просто кажу: прийдіть, і спробуємо. Дивись, щось і вийде.

Ведучий кивав, вставляв дурні коментарі та запитання, але загалом плив за течією. Нюрку це цілком влаштовувало. Пробити ефір на 4-му каналі виявилось складніше, ніж вона припускала. Виходить, треба було за півгодини з хвостиком відбити усі карти з колоди. Основними козирами тут були натиск, дивовижний для маленької жінки пенсійного віку, добре підвішений язик та іронічна агресивність, що приваблює скептиків. Зі скептиків, особливо хворих чи невдачливих, найчастіше виходять найвірніші, найвідданіші клієнти, коли знати, як поводитися з цим звіринцем.

Юрб біля парадного під'їзду не очікувалося, але гарний приварок до пенсії не зашкодить.

Дружина клоуна, що проміняв манеж спершу на естраду, а там і на ранки-весілля-ювілеї, у минулому Снігуронька, Коза-Дереза, Маленька Баба-Яга, Відмінниця Настя, Карлсон і Малюк почергово («у дубль» з Елкою Потаповою, найщирішою врагинею!), Ганна Павлівна Гаврошенко вмiла працювати з публікою будь-якого віку. З дітьми завжди поруч знаходяться суворі матері, яких теж треба розважити і розкрутити на «хлопаньки»; утім, усі ми залишаємося дітьми до сивого волосся, згодні вірити і йти слідом.

Стань оригінальною. Перетвори недоліки на достоїнства. «Метр-з-кепкою»? – маленька штучка червінчик, а ціна велика. Білі овечі кучерики? – сивина не так помітна. Не потурай, а захоплюй, неси за течією. Мороч чолову, заповнюючи паузи не беканям-меканням і словами-паразитами, а жестами, поглядом, дрібними, зосередженими діями. Придивляйся тайкома, хто чого хоче і на яких умовах.

Три роки тому чоловік почав іздити довколишніми селами, влаштовуючи чорноземній «понтярі» лекції «Очевидне-неймовірне» з бонусом у вигляді гадань, провидіння, лікування фурункулів і зняття «грішного пилку». Коли Толик почав регулярно, крім гонорару і добровільних пожертвувань, привозити додому жирних курочок, мішок-другий гречки чи трилітрову банку меду, Ганна Павлівна серйозно задумалася. Гастролювати не хотілося, важка на підйом стала, але, як

на теперішній час, будь-яка копійка до ладу.

Так народилася Нюрка Гаврош, ворожка і знахарка.

– Хто навчив вас ворожінню на картах?

– Життя.

– Е-е... І все?

– А якої відповіді ви очікували? Посилань на пряму лінію від Кассандри та графа Каліостро?! Ну поміркуєте самі... Запитаю я вас: «Молодий чоловіче, хто навчив вас вести передачі у прямому ефірі?», і що ви мені відповісте? Мабуть, політех закінчували чи ін'яз, а ведете ж, і непогано ведете...

Ведучий почервонів, розгубився. Проти улюбленого Нюрчиного прийому – будь-яку тему миттю перевести в лоб на співрозмовника, доброзичливо поставивши капосне питаннячко, – багато хто пасував. Головне, запитувати впевнено. Адже тут ясно: ніякої фахової освіти в нинішньої телебратії немає. Бий, Нюрко, без промаху. І ще: до оцту обов'язково потрібен цукор. Трішечки похвали, кинь сахарну кісточку – і милий дружок твій до смерті.

Лестити вміють усі.

Сварити-підколювати теж властиво більшості.

А щоб в одному флаконі... Це вам не коробка сірників, тут уміти треба.

– Так, Ганно Павлівно, я розумію вас... життя – кращий учитель...

Ні біса він не розуміє. Викручується. І це добре. Глядачі бачать, як він викручується, глядачі на її боці. А хто не бачить через щиросердну короткозорість, той чує, як ведучий з нею погоджується. Теж непогано.

– Ага, нам телефонують у студію!

Відповідаючи на цікавість басовитого громадянина з приводу наявності в «пані Гаврош» відповідних ліцензій, Нюрка дозволила собі на хвилинку розслабитися. Легко і приємно говорити правду відставному бюрократу. Усі папери були в повному порядку. Комар носа не підточить. Приватний підприємець, єдиний податок, довідка від Мінохорони здоров'я про всяк випадок – з міськвідділу культури, від Льоньки Жердеця, друга дитинства... Кабінет вона обладнала вдома, на власний смак, відвівши для цього вітальню. Таке чудове питання варто було б придумати заздалегідь, і умовити когось зі знайомих дзв'якнути в студію.

Врахуємо на майбутнє.

– А тепер, Ганно Павлівно... Ні, зачекайте, у нас ще один дзвінок! Ну, це останній, час передачі закінчується... Здрастуйте, ви в ефірі!

– Я щасливий по самісінькі glandи.

Ведучий поперхнувся. Ні, сьогодні явно був не його день.

– Назвіться, будь ласка.

– У нас мало часу. Навіщо марнувати ефір даремно? Я хочу запитати Ганну Гаврошенко, – голос, спотворений перешкодами, звучав нудно й надтріснуто, немов заговорив цоколь будинку, приреченого на знос. – Нюрко, коза-дереза драна... Ти чому не прописалася в ковені за місцем проживання?

Думаєш відділом культури відбутися?

Голос пісно хихикнув, стверджуючи задоволення від сумнівного каламбуру.

– Даремно ти так думаєш, мадам Гаврошенко. Рекомендую не тягнути, щоб уникнути...

Відбій.

Короткі гудки довбають прямий ефір.

Нюрка демонстративно знизала плечима – якийсь дотепник-самоучка викаблучується! – і нишком підморгнула ведучому. Стовбняк, мовляв, справа гарна, хлопчику мій, але час закінчувати.

Давай, пускай рекламу прокладок. Ангельських, з крильцями.

Дуже хотілося курити.

Історія з розіграшем, чи як там випадало розуміти дзвінок про «прописку в ковені», продовжилася у вівторок удень. Нюрка тільки-но відпустила клієнтку, вдову полковника Башмета, однофамільця знаменитого альтиста. Ставши жінкою суто цивільною, вдова спершу придбала запасний надгробний пам'ятник з написом золотом «Самій собі з любов'ю», встановила скарб на 30-му цвинтарі, а вже потім сильно зацікавилася майбутнім, вчащаючи до ворожок. Попередні шість ворожок вдову не влаштували: з ними не склалися розмови «за життя», здебільшого про «самій собі з любов'ю». А з Нюркою склалося, під чайок з порічковим варенням і густий кагорець, якого вдова вельми любила.

Коротше кажучи, провівши цінну клієнтку до дверей і повернувшись до кабінету, Ганна Павлівна знайшла біля робочого столу якогось мерзотника. Мерзотник крутив у пальцях бубнову даму, яка хвилиною раніше уособлювала вдову, і нахабно посміхався.

Незваний гість заслуговував окремого опису. На голеній голові його красувався півнячий гребінь, ліловий із прозеленню. У лівій ніздрі теліпалось кільце, у вусі – матроська серга; такі серги при гнилому цараті вішали матросам, які вперше перетинали екватор. Нижня губа по центру була проколена лабретою – гвіздком з плоским замком, спорядженим ланцюжком. Шкіряний куртець, що тиліпався на вузьких плечах жертви пірсингу, порізали бритвою в місцях найнесподіваніших. На тлі цієї одешинки-мучениці діри на джинсах мали вигляд, можна сказати, обивательський.

– Покликати чоловіка? – поцікавилася Нюрка, жінка не з лякливих.

– Здрастуйте, люб'язна Ганно Павлівно, – мерзенний панк-вторженець зібрав усю колоду карт воедино і заходився її тасувати з надзвичайним умінням. Потім витрусив на стіл трефову даму і тицьнув у неї обгризеним нігтем, немов хотів

щось підкреслити. – Ні, чоловіка кликати не треба. Тому що чоловік ваш вже третій день як виїхав у черговий вояж, вимінювати очевидне і неймовірне на курей і гречку. Хочете знати, що привело мене в цю обитель гріха?

– Може, міліцію?

– Навіщо? Менти приходять, коли хтось часом десь у нас... А в нашому випадку все інакше, – він сильніше підкреслив лінію на трєфовій дамі. – У нашому спільному випадку. Ви мене розумієте?

«Ні, не злодій. Гірше. Псих. Краще його не дратувати...»

– Вам повістка, найдорожча Ганночко. Звольте, блін, одержати.

«Як він потрапив до кімнати? Через вікно? Там ґрати...»

Машинально Нюрка простягнула руку і взяла папір, запропонований панком. Жовтуватий, грубий бланк. Великий палець щось уколело, боляче, до крові, – і панк спритно відняв «повістку» назад. Відірвав корінець, де розпливлася маленька червона цятка, що, подовжуючись, ставала схожою на підпис із викрутасом наприкінці.

Хижо смикнувши за кільцьованим носом, гість сховав добуток.

– Ось, – з поклоном він знову простягнув «повістку» господині будинку. – Так, добре. Тепер знову поверніть її мені. Самі, самі поверніть, відбирати на другому колі заборонено. І ще раз візьміть. Усе. Фінита ла мюзикл. Прощайте, скелястії гори...

Обійшовши Нюрку, він нога за ногу вибрався в коридор. Клацнув англійський замок.

– Не турбуйся, душенько, я закрию. Ти, душенько, про інше турбуйся. Ех, узяли душу за душу, бути душі з душком...

Двері брязнули, відсікаючи ідіотську пісню.

Саме буденність того, що відбувається, дивовижна, карколомна буденність спантеличила Нюрку. З'явився, вручив, забрався геть. Безглуздий кур'єр, хлопчисько на побігеньках. Цілком упевнений, що «найдорожча Ганночка» у курсі, усе розуміє, усе зробить як треба. А якщо не зробить, то, напевно, при здоровому розумі і тверезій пам'яті, усвідомлюючи ступінь відповідальності...

Казенні формулювання на смак відгонили кислую міддю.

Жінка опустила погляд. Скислолось до оскоми:

«Пропонується з'явитися... для прописки... у ковені за місцем проживання... Греківська, 38... субота, 18 травня, о 00.00... із собою мати...» І печатка: грифон присів на задні лапи, а над тім'ям звіра в'ється напис: «ТОВ „Харизма Ltd“».

Нюрка з насолодою скрутила дулю і тицьнула „нашою відповіддю Керзону“ у вікно. Ось я вам, жартівникам, поїду на Греківську опівночі! Ось я вам, заразам, зроблю приемність! Не на ту нарвалися, сволота! На мені де сядеш, там і злізеш...

– Це ти, Нюро Павлівно, даремно, – сказав панк через ґрати вікна. Він звівся навшпиньки, щоб господарка побачила його чудесний гребінь, і виразно продовжив: – дуля твоя примітна, нічого й казати, тож дякуємо за частування. А з іншим... Даремно, слово честі. Краще не ерепенься.

– Ах ти!.. Ах ти погань!..

– Дешевше вийде. Це я тобі, як півник з високої спиці. Пройди реєстрацію і царюй, лежачи на боці. Усікла?

Гребінь гойднувся і зник.

„Треба було мінятися. Коли Раїса пропонувала переїхати з першого поверху у висотку на Кулиничях, треба було погоджуватися. Кімнати суміжні, зате кухня велика, і восьмий поверх... Чоловік до суботи не повернеться, дарма й чекати... Боже, про що я думаю!“

Болонка Плюха, улюблениця Нюрки, вилізла з-під дивана і похнюпилася, відчуваючи провину.

– А ти чого не гавкала, дурко?

Болонка дзявкнула, вибачаючись.

До вечора п'ятниці нічого особливого не відбувалося, і це мучило Нюрку найбільше. Тиша, спокій, умиротворення. Повістку вона сховала у в'єтнамську скриньку, улюблену, з перламутровими веслярами на кришці, час від часу заглядаючи усередину: чи не зникла? Ні, бридкий папірець преспокійно лежав на дні. Дзвонити ніхто не дзвонив; тобто, звичайно, дзвонили клієнти, подруги, по міжнародці озвалися діти, дали трубку Антошці, той розповів бабусі про ніндзів-чебурашок...

Тиша давила, чекання вимотувало нерви.

Ні, не піду. Нікуди не піду, нехай придушаться.

У п'ятницю, зрізуючи дорогу додому через Молодіжний парк, Нюрка зустріла знайомого панка. Мерзотник ішов у компанії миловидного, зовсім молоденького попа – у рясі, у скуфійці, з хрестом на грудях. Панотець знічено кивав, погоджуючись, а панк виговорював йому високим, пронизливим голосом. Слів Нюрка не розібрала, але зустріч її знітила.

Вона кивнула панку, і той відповів недбалим кивком.

– Ви розумієте, чернець... – бубонів піп.

– Усе я розумію, отець Власій. Більше, ніж ви думаєте...

Через годину з'явився клієнт, записаний на пів на восьму. Тлустий, добре одягнений бичок середнього віку. Просив „розкинути“ на бізнес. Коли карти вже лягали на стіл, бичок раптом запитав про реєстрацію. Нюрка тицьнула йому „мандат“ відділу культури, ліцензію Мінохорони здоров'я, – інші документи, але клієнт не вдовольнився і мовчки зазбирався додому. Уже біля виходу чесна

ворожка, погано розуміючи, що робить, тицьнула бичку повістку: ось, мовляв, у суботу, усе як годиться...

– Ага, – клієнт задоволено почухав голену потилицю. – Тоді запишіть мене на наступний понеділок. Так, пізніше, я багато працюю. Якщо з реєстрацією виникнуть проблеми, зателефонуйте мені. Ось візитка. Щоб даремно не ходити...

Уночі Нюрка спала погано. Субота пройшла як з похмілля: нудно, клопітно.

А ближче до півночі Ганна Павлівна, дивуючись сама собі, замовила таксі.

– Ну що, так і будемо в мовчанку грати?

Запитання таксиста висмикнуло Нюрку із заціпеніння. Виявляється, вона уже хвилин п'ять тупо вирячувалася з вікна таксі, мов баран на нові ворота. Вірніше, ворота були старі. І стіна навколо воріт була стара, обшарпана. Штукатурка місцями обвалилася, оголивши щербату цеглу кладки. Жовте світло ліхтаря косо падало на чавун стулок, відкидаючи у двір візерункову тінь. Далі починалася темрява, і в цій темряві ввижалося таємне ворущіння. Кущі вітром колише? Вітру начебто немає... У глибині двору невиразно вимальовувалися обриси присадкуватого будинку, де привітно світився прямокутник вікна. Єдиний в усій окрузі.

А ще на стіні була табличка: Греківська, 38. Ліхтар висвітлював табличку знехотя, з панського жалю, тому цифра „38“ здавалася непромірно опуклою, немов надутою зсередини.

Звук кроків сколихнув пустельну вулицю. Нюрка здригнулася, але під ліхтарем з'явилися двоє банальних міліціонерів з собакою. Патрульні зупинилися прикурюючи. Чорний з підпалинами „німець“ сів на тротуар, строго рикнув на самотне таксі і раптом завив. Тужливо й приречено, що аж ніяк не пасувало до здоровенної службової псини. Патрульний смикнув повідець, і „німець“ слухняно заткнувся.

У Нюрки трохи відлягло від серця. Раз міліція патрулює, виходить, не зовсім глухомань. Буде хоч кого на допомогу покликати. Та й таксі вона відпускати не збирається.

– Зачекайте мене тут. Незабаром назад поїдемо.

– Це скільки завгодно, – із задоволенням пробасив таксист, приймаючи м'ятий червінець.

Нюрка вибралася з машини, оглушливо ляснула дверцятами і рішуче попрямувала у двір. Мимохідь глянула на годинник. Без п'яти дванадцять. Це добре.

Спізнюватися вона не любила.

Темрява за воротами була рідшою, ніж здавалося з вулиці. З-під ніг метнулася кішка, ледве не забезпечивши пізній гості інфаркт міокарда. Блідо-жовта доріжка світла лежала на трьох корявих сходинках. Нюрка піднялася сходами, штовхнула двері, вони мерзотно скрипнули.

Вузкий коридор, тьмяна лампочка під дротяним ковпаком; плями кіптяви від сірників, що прилипли до стелі. Стіни поцяцьковані паскудством і гаслами „Металіст“ – чемпіон!». На диво, замість очікуваного смороду котячої сечі, запах тут панував приємний. Пахло освіжувачем повітря «Жасмин з лимоном» і ароматним тютюном Captain Black: в куражі й при грошах, Нюрка сама іноді курила ці сигарилло.

За високими дверима у кінці коридору бубоніли приглушені голоси.

«От зараз заявлюся до незнайомих людей посеред ночі, з'ясується, що вони про ковен ні сном, ні духом...»

Нюрка приречено зітхнула і постукала.

– Заходьте, не замкнено!

На японському столі з різьбленими драконами і збирачами рису, безтурботно дригаючи ногами, сидів знайомий панк. Він голосно сьорбав каву з кришталевого келиха. Нюрка аж зраділа: принаймні знайоме обличчя. Сьогодні гребінь у панка виявився ліловим із золотавими прожилками. Пірсинг підсилювався: кручена змійка звисала з підборіддя на комір порізаної лезом шкірянки. Тільки зараз Нюрка

примітила, що порізана шкірянка не абияк, а, можна сказати, художньо. Порізи склалися у мудрований візерунок, який був навіть по-своєму витончений.

«Зате джинси цього разу цілісінькі...»

Шкіряними латками у вигляді блискавок Нюрка вирішила знехтувати.

За другим столом – звичайним, двотумбовим – сиділа блондинка розміром з гіпопотама, у небесно-голубому платті з рюшами. Вона зосереджено клацала клавішами комп'ютера, ігноруючи відвідувачку. Поруч із клавіатурою лежав гробсбук застрашливого об'єму, під старт блондинці, і височів хисткий штабель папок з паперами.

– Здрастуй, моя Нюрко, здрастуй, дорогенька! – вишкірившись, фальшиво затягнув панк, розгорнувши свої граблі нібито для обіймів. Кава при цьому ледь не вихлюпнулася на байдужу блондинку.

На зап'ясті фіглярна огидно запілікав електронний годинник.

– О, північ! – зрадив панк. – Ви по-диявольському пунктуальні!

– Заходьте, сідайте, – відволіклась на секундочку блондинка. – Кави хочете?

Правильно, після цієї кави до ранку не заснеш... Ай! Чернець, згинь!

Це панк, звисившись зі столу-японця, ущипнув блондинку за пишні тілеса.

«Чернець?!»

– Інокентій Інокентійович! – відповів красень на німе запитання. – Можна просто Кеша. Чернець – тільки для Валюхи, по суботах. Правда, Валюха-стрибуха? Добре, приступимо.

Він став серйозним, витяг з-за пазухи якусь роздруківку і заходився звіряти.

– Гаврошенко Ганна Павлівна, 48-го року народження?

- Т-так...

- Адреса... ну, у вас я був, адреса правильна... Паспорт?

Нюрка продиктувала по пам'яті номер і серію, і Валюха відбила на клавіатурі

хвацький дріб. Перевіряти блондинка не стала: чи знала дані Нюрчиного паспорта заздалегідь, чи довіряла.

- Ну-бо, продовжимо екзамену...

Питань було багато. Здебільшого стандартні, канцелярські, як при працевлаштуванні: освіта, попереднє місце роботи, номер ліцензії Мінохорони здоров'я, номер диплома курсів народних цілителів і екстрасенсорики, ІНН (добре, що здогадалася всі папери з собою захопити!), сімейний стан... Але зустрічалися й унікальні, що б'ють по нервах:

- Галюцинаціями не страждаєте? Неврастенія? Параноя?

- Ні.

- Мандеп?

- Що?!

- Маніакально-депресивний психоз?

- Ні!

- Шизофренія? На обліку в психдиспансері не стоїте?

- Ні!!!

- Як волієте працювати: з явищем чи без?

Розумно вирішивши, що з двох бід треба вибирати менше, – тільки явищ мені й не вистачало! – Нюрка коротко відрізала:

– Без!

– Розумне рішення, – покивав Інокентій, розпушивши гребінь. – Для чого вам зайві турботи, вірно? Зодіакальне зрушення при роботі враховувати будемо?

– Звичайно! – без докорів сумління випалила Нюрка. Позначилися професійні навички.

– Прекрасно. Просто чудово! Валюха, у базу внесла?

– А ти як думаєш, йолопе?

– От і все, Ганно Павлівно. Зараз ми випишемо вам реєстраційний номер – і ви вільні. Їдьте додому, відпочивайте, а з понеділка – вперед до бою! Приступайте до роботи. Уже, так би мовити, офіційно. Під патронатом.

– А... договір? Розписатися десь треба? – оторопіла Нюрка.

– Кров'ю?!

Очі Інокентія спалахнули пекельним вогнем, верхня губа, тремтячи, поповзла догори, готуючись оголити ікла. Нюрка охнула, позадкувала, але мерзенний Чернець заіржав наче справжнісінький жеребець. Валюха теж пирснула в кулачок.

– Нюра, Нюра, до чого ти дурна! – Чернець, кривляючись, приставив пальці до голови, імітуючи роги. – Їдь додому, на таксі розоришся. Ось, тримай.

У руках у Нюрки виявився бруднуватий прямокутник паперу, де корявим «лікарським» почерком було виведено: «Гаврошенко Ганна Павлівна. ТОВ „Харизма Ltd“. Реєстраційний номер NSQ127418/3-а». Дата. Витіюватий підпис. Знайома печатка з грифоном.

Усе.

- Якщо виникнуть питання – пред'явите, і питань не стане.

- Спасибі, – машинально подякувала Нюрка.

- Добраніч. Відпочивайте.

- До побачення.

Нюрка йшла до машини, яка її очікувала, не помічаючи, що пританцьовує на ходу. Зараз вона страшенно скидалася на веселу відьму, яка повертається додому з нічного шабашу. По землі ступала – наче по повітрю пливла. Але збоку Нюрка себе не бачила, а більше дивитися не було кому. Таксист читав газету «Совершенно секретно», бурмочучи: «Так їх, гадів! Так!..», і відірвався від тексту, коли Нюрка голосно ляснула дверцятами, всідаючись на задне сидіння.

- Назад, додому! – скомандувала вона.

І солодко потягнулася, хруснувши хребцями.

Нюрці було добре. Легко і спокійно. Уперше за останній тиждень.

- Доброго ранку. Я був у вас минулої п'ятниці. Ми домовилися на вечір понеділка. Пам'ятаєте? Ну і лади. Як із реєстрацією?

Спершу Нюрка під настрій хотіла відповісти пам'ятному бичку, що це не його собача справа. Але вчасно передумала. Сухо, з достоїнством повідомила, звірившись із залишеною візиткою:

- Усе в порядку, Бориславе Олеговичу.

- І номер у вас тепер є? – допитливий бізнесмен вчепився мертвою хваткою.

Якщо він так справи веде, то звідки проблеми з бізнесом?

– Є. Але це, як ви розумієте, не телефонна розмова, – добре вийшло, вагомо. Бичок аж засопів з поваги. – Якщо бажаєте, можу пред'явити вам номер при особистій зустрічі.

– Що ви, Ганно Павлівно! Ви у мене на повній довірі! – дивним чином позадкував клієнт. – У п'ятнадцять по восьмій вас влаштує?

Нюрка витримала солідну паузу, нібито звіряючись із розкладом.

– Влаштує.

Вона першою повісила трубку.

Бичок з'явився хвилина у хвилину. Виглядав ще більш утомленим, ніж минулого разу. Туфлі забув почистити, відзначила Нюрка. Легкий наліт пилу поверх глянцю італійської шкіри відразу впадав у око. І золота шпилька на краватці потьмяніла. Навіть пишні вуса, кольором схожі на пшеничний батон «Нарізний», понуро обвисли.

– Невдачі в бізнесі, Бориславе Олеговичу? Буває. Хочете довідатися причину?

Зрозуміло, хоче. Це в нього на чолі написано.

– Довідайтеся, – тяжкий подих колихнув вуса. – У боргу не залишуся. Тільки без цих штучок. «Алмазний, яхонтовий, позолоти ручку...»

– Ручку будете дружині золотити, – різко, із роздратуванням відповіла Нюрка і з погляду бичка зрозуміла, що знайшла вірний тон. – Сідайте. Час – на вагу золота.

Остання, дуже оригінальна сентенція теж знайшла шлях до серця бичка.

Із шафи з'явилася запечатана колода карт. Розкривши обгортку, Нюрка плавно поводила над колодою руками, відганяючи флюїди-невидимки. На клієнтів це справляло потрібне враження. Потім спритно, однією лівою, перетасувала. Тут головне – не перестаратися. Інакше вийде престиджитатор Акопян, фокусник, а не ворожка. Вона швидко навчилася домагатися потрібного ефекту. Зосереджений погляд, скупі, без зайвого позування рухи пальців і кисті. Важлива

робота, а не дешевий трюк. Права рука Нюрки спочивала на різьбленій кулі з кришталю, що іскрилася, легенько її погладжуючи.

Це вона сама придумала.

Куля подобалася усім.

– Ви – король чирвовий, Бориславе Олеговичу, – перст долі вперся в груди клієнта. – А оточують вас...

Розклад був цілком зрозумілий. Король винувий – ворог-недоброзичливець. Винова дама – нічого хорошого, так ще й поруч зі своїм королем. Шістка трефова – марна дорога. Туз винувий при бубновій десятці – сварка. Друге, зовнішнє, коло теж віщувало суцільні неприємності. Тут важливо показати вітрило на обрії, подарувати надію, інакше бичок у петлю полізе... Нюрка Гаврош вдивилася уважніше.

Затята атеїстка, вона ледь не перехрестилася, коли дама чирвова із другого кола чітко підморгнула ворожці, вказуючи поглядом на хрестового валета. Ганна Павлівна самим ганебним чином затулилась рукою і побачила стрілочки. Безліч стрілочок – червоних, чорних, рябеньких, – що з'єднали, карти між собою.

Здивована, злякана, вона ще не зрозуміла, що говорить, а клієнт слухає.

– Бережіться короля винового, Бориславе Олеговичу! Він – ваш партнер по бізнесу. Днями у вас намічається велика угода в іншому місті. Ви поїдете туди дарма. Не бійтеся сварки з виновим королем. Нехай знеться, нехай відмовиться від контракту – у підсумку ви виграєте. А удача йде до вас від жирного валета. Постарайтеся не упустити.

– Ах він поганець! Гадюка варена! – бурмотів клієнт, вражений глибиною Нюрчиного прозріння. – А валет жирний – це хто?

– Ви своєму віце-президенту довіряєте? Миколі Степановичу?

І який, питається, чорт за язик смикнув?! Зараз ім'я та по батькові не співпаде, клієнт насторожить, втратить довіру...

– Миколі? Ну... певною мірою...

– Він вас хоч раз підвів?

– Ну... валет жировий? Микола?!

Виходячи, бичок сявав і цвів махровою гвоздиною. Довго, щиро дякував, обіцяв точно слідувати усім порадам. Розплатився з лишком, просив записати його на початок червня.

– Якщо збудеться, – сказав Борислав Олегович наостанок, – я вам ручку таки позолочу. Дверну.

Пожартував, значить.

Зовсім іншою людиною стала.

У четвер заявила Алевтина Вольдемарівна, Нюрчина ровесниця, левиця місцевого бомонду. З діагнозом: безсоння, помисливість і раптові мігрені.

– Ах, Нюрочко, – хрипло воркотіла Алевтина, затягуючись довжелезною сигаретою з ментолом, – у мене хронічна перевтома! Голова просто розколюється. «Асканелі» більше не допомагає, довелося перейти на «Хеннесі»... якби не ваше зілля!.. Чи немає у вас чогось сильнодіючого?

Як на зло, запаси нешкідливих травок, придбаних Нюркою в аптеці на розі, закінчилися. Як на зло, Алевтина ув'язалась за цілителькою. Угледівши в дверях Ганну Павлівну, знайомий провізор Костя не знайшов нічого кращого, як голосно запитати: «Вам як завжди? Збір номер три?» Продавати «секрет» здогадливій Алевтині не можна було ні в якому разі. На Нюрку йшло натхнення.

– Ні, Костю. Цього разу так просто не відбудемось, – вона зі значенням покосилася на «левицю». – Мені потрібні елеутерокок, сушені ялівцеві ягоди, радикс алтей, золотий корінь, корінь валеріани, настоянка глоду, екстракт

жостеру...

Колись чуті, але, здавалося, давно забуті назви самі спливали в пам'яті. Список неабияк здивував юного провізора, Алевтину – охопив побожний трепет, що граничив з екстазом.

Удома Нюрка зашторила вікна, запалила чотири сандалові свічки по кутках і заходилась змішувати в центрі столу «сильнодіючий засіб». Упевненість не полишала її: правильно, усе правильно... Коли світська левиця, незвично тиха й захоплена, пішла, нарешті, з дорогоцінною пляшечкою у сумочці, Нюрка почала приходити до тями.

Що це на неї найшло?

Упевненість сиділа на дивані, дригала ногами, зовсім як панк Чернець, і посміювалася. Упевненість стверджувала, що прийшла надовго.

І справді, тепер Нюрка точно знала відповіді на багато питань. Таїсії Георгіївни просто життєво необхідно подарувати невістці на день народження імпортні чоботи Salamander! Дорого? Вибирайте, дорогенька, що вам дорожче: мир і злагода в родині, чи чоботи для Даші! Вінець безшлюбності, кажете? Ну, вінець ми вам, голубонька, знімемо, це дрібниці (тим більше що ніякого вінця голубонько й сліду немає!), але і вам, Оксано, необхідно бути активнішою. Ось, візьміть адресу. Дуже, дуже перспективний клуб, де ви напевно зможете познайомитися... Змилуйтеся, Якове Самуїловичу, хіба це проблеми?! От у Дениса Аркадійовича – проблеми. Як, ви не знаєте Дениса Аркадійовича? Зараз я вам розповім, і ви забудете про ці дурниці!.. Зурочення? Пристріт? Ану припиніть скиглити! Так-так, це я вам кажу! Грубіянка? Зате чесна. Немає на вас ні зурочення, ні пристріту. Ви не довіряєте думці фахівця? Тоді забирайтеся геть! Ах, довіряєте? І ніяких «просто»! Або довіряєте, або ні. Ось і чудово.

А тепер слухайте мене уважно...

Звісно, Нюрка прекрасно знала ціну своїм чудесам. Ціна залишалася колишня: пшик з олією. Але якщо раніше вона діяла за принципом: «гірше не буде, а допоможе – добре», то тепер... О-о, тепер вона була впевнена: допоможе! обов'язково! – і передавала цю впевненість клієнтові.

Немов вірус упевненості кипів у Нюрці Гаврош, заражаючи всіх навколо.

– Бім, поголися, чи що...

Це була їхня давня клоунська гра. Жили-були Бім і Бом, два веселих буфи... За ідеєю, чоловік зараз повинен був, скорчивши смішну гримасу, відповісти дурною репризою: «Як накажете, мем Бом!» чи «Ліньки мені, Бомка!» Ні, не відповів. В'яло махнув рукою, немов розсікаючи духоту, і задрімав у кріслі. Жирна серпнева муха повзла по спинці крісла, поруч із чоловіковою щокою, що поросла неохайною сивою щетиною. Погано, подумала Нюрка. Зовсім погано.

У голову лізла напівзабута пісенька: «Бом вкрав дружину в Біма, ненавидить Бома Бім...»

Лихо з чоловіком сталося водночас з Нюрчиними успіхами. Погодки, можна сказати, друзі дитинства. Вічний лідер у родині, що було непросто, з огляду на характер Ганни Павлівни, чоловік відразу скис і опустився. Бадьорий, підтягнутий, чарівний, хохмач і душа товариства, він раптом з розряду «справжніх чоловіків» перебрався в сумовиту шеренгу стариків. Здавалося, його обтяжує затребуваність дружини. Їздити по селах він перестав, нечасті запрошення на дитячі ранки та шкільні свята відхиляв. Голубовичі запросили тамадою на весілля молодшенької – назвався хворим. Коли до Нюрки приходили клієнти, відсиджувався у спальні, бездумно перегортаючи газети. На фінансовому становищі родини це не позначилося: Нюрка зараз заробляла за двох, і курку можна було легко купити в магазині, а не везти з Вовчих Дундуків, від глухої бабки Зіни, якій «у грудях полегшало».

– Бім... поголися, га?..

Ще він став закладати за галстук. Спершу тайкома, а далі – відкрито. Гіршого немає, коли п'є людина з міцною головою. Такому більше треба, щоб звалило наповал. У хвилини вдаваної тверезості, коли чоловік намагався не подати виду, що останні сто грамів були зайвими, Нюрка ловила на собі його погляд, кинутий нишком. Ти ж дурисвітка, говорив погляд. Ти – рудий Бом. Чому вони вірять тобі, а не мені? Чому вони взагалі вірять?!

Я – Нюрка Гаврош, відповідала вона таким же мовчазним поглядом.

Я не знаю.

Брехати було важко. Звичайно, знала. Ніч, Греківська, 38, «Харизма Ltd»...

Ганна Павлівна втрачала чоловіка. Втрачала живу, ще не дуже стару, рідну людину. Скільки разів вона пропонувала своєму Біму вмити його через дверну скобу! Відшептати від зурочення? зняти пристрій і попоїти травами? Не порохувати. Чоловік мовчав і дивився.

Так дивився, що краще б відвернувся.

- Не буду я голитися. Навіщо?..

У серці Нюрки закипів чайник. Величезний синьопузий чайник зі свистулькою, давним-давно забутий на вогні. Пара вдарила в розум, ошпарені думки кинулися навтьоки. Свисток оглушив, забив вуха ватяними пробками. Скажена, кипляча, маленька жінка ступила до крісла:

- Ах ти...

Зміст не мав жодного значення. Чоловік сторопив, машинально встаючи назустріч цьому хрипкому, безтямному, страшному видиху. Вищий за Нюрку на голову, широкоплечий, він у цей момент мав вигляд сутулого й прибитого недоука.

- Підійди до вікна. І дивися пильно.

Грикнувши дверима, пролетівши через під'їзд, у домашньому халаті вискочивши у двір, Нюрка відчула, що Бім стоїть біля вікна. Спиною відчула. Хребтом. А чайник у серці надривався паровим свистом. Якби вона хоч уявляла, що збирається робити...

- Нюрочко? Доброго ранку...

Сусідка Вероніка вигулювала старезного пуделя Артемона. Патріарх собачого роду, Артемон давно пережив свій вік, і це знали усі. Ходив пес погано, зі сходів його зносили, а у дворі водили, перехопивши під черевом спеціальним рушником, підтримуючи за повідця і додаткову опору. Інакше ноги не тримали

бідного собаку. Жмути білосніжної в минулому шерсті вилізли, оголивши подиячому рожеві пролисини.

Пудель тряс головою, байдужий до всього.

– Здрастуйте, Вірочко. Привіт, Артюшо!

Нюрка присіла поруч зі псом. Легко погладила лисіючу голову, заглянула в сумні собачі очі. Божевілля, марення психопата, але з вологої глибини на неї дивився чоловік, що залишав її. Дурисвітка, дивився він. Чому вони вірять тобі, дивився він. Так, я тут, біля вікна, стирчу як дурень. Ну і що?

Чайник вибухнув разом із серцем.

– Ходімо гуляти, Артюшо? – тихо запитала Нюрка Гаврош, відчуваючи, як з неї в усі боки летять сині сталеві скалки, як посвист-зух, що звільнився, пригинає дерева у дворі. – Погуляємо, так? Вірочко, давайте я з ним пройдуся...

У дворі ще довго згадували, як умираючий пудель Артемон, заливисто гавкаючи, носився за відьмою Нюркою від гаражів до пісочниці, від паркана до під'їзду, і, дивлячись на це небувале видовище, психопат-ротвейлер Дикий обмочився від страху.

Повернувшись додому, вона застала чоловіка біля вікна.

– Завтра починаеш допомагати мені з клієнтами, – задихаючись, кинула Нюрка в рідну спину. – Я одна не справляюся. Зрозумів, Бім?

– Зрозумів, Бом, – відповіла спина.

Чоловік перетнув кімнату, мимохідь пригорнувся до Нюрки плечем і подався у ванну.

– Бом, куди ти поділа мою бритву?! – через хвилину закричав він. – Вічно в тебе ні арапа не знайдеш...

Вона йшла в магазин за продуктами й посміхалася. Усе було добре. Чоловік прочухався, зараз із клієнтом працює – любо дивитися. Кашпіровський з Чумаком в одному флаконі! Погода була святковою, сонце підморгувало з неба, перехожі посміхалися чарівній маленькій жінці. Зараз купимо сиру – пряного радомира, чоловік цей сир любить, майонезу візьмемо «Європейського», зелені, і такі сирні трубочки зварганим – пальчики не оближеш, а з ліктем відкусиш!

– Які люди! На ловця і звір біжить...

Сьогодні гребінь у Інокентія був синій у лимонну цяточку.

– Ганно Павлівно, ти б у офіс заглянула? Розмова є.

– Знову опівночі?

Гарний настрої стрімко танув, як пломбір на сковорідці.

– Навіщо опівночі? На відміну від сторонніх людей, співробітників ми приймаємо з десятої до сімнадцятої у будні. Обідня перерва з першої до другої. Сподіваюся, повісткою викликати не доведеться? Бувай, бабонько!

Інокентій підморгнув Нюрці, наслідуючи Шарапова з «Місця зустрічі», і рушив далі ходом розгвинченого кіборга.

В очах потемніло – чи сонце за хмаринку зайшло, чи ясність буття по потилиці торохнула. Дурна ти, Нюрко, ох, і дурна! Роззява найостанніша. Зареєстрували, кажеш? У базу внесли? І з тих пір пруха тобі пішла косяком? Вірно кажеш, як на сповіді. А чи думала ти, дурна бабо, чим за фарт свій, за везіння-натхнення платити будеш? Що цей ковен, чи як його, з тебе має? Які податки за турботи бере, якою валютою?! Мабуть, неспроста твій благовірний захандрив, розхворівся, запив, уже й на той світ одним оком косувати почав. А ти впоперек пішла.

Перебігла доріжку.

А вже ж за піввіку перевалило, бабонько. Пора б і порозумнішати трохи. Адже відомо: Якщо в якомусь місці щось додається, то в іншому неодмінно на стільки ж зменшиться. Ломоносов, здається, сказав. Зі школи запам'яталося.

Догану вліплять? З занесенням? Премії позбавлять?

Ой, навряд чи! Не та контора.

Ніколи ні в Бога, ні в чорта, ні в пристріт-приворот, ні в роги-копита не вірила, а отут аж піт пройняв. Ноги підкосилися; добре, лавочка поруч виявилась – звалилася не неї Нюрка, очі заплющила, сидить, намагається віддихатися. Думки в голові тарганами бігають, метушаться, вихід шукають.

Не віддам.

Чоловіка не віддам.

Сама вляпалася, сама і розсьорбаю.

Брати таксі вона не стала. На старому, деренчливому трамваї дісталася до цирку, відтіля довго йшла пішки, заспокоюючи нерви. Казенні пятиповерхівки, у народі іменовані «хрущами», у цьому районі міста мирно сусідили з приватним сектором, де, у свою чергу, розкішний особняк із презирством виставляв балкони над скособоченою розвалюхою.

День був сірий, як тамбовський вовк.

Звернувши на Греківську, Нюрка сповільнила крок. Автозаправка. Будинок під знос. Якийсь завод, з бетонною огорожею з «колючкою» зверху, клином іде всередину, у невидиму, гучну просторінь. Приватний стоматологічний кабінет доктора Артемчука. Над входом – зуб у солом'яному канотье пританцьовує на кривих, могутніх коренях. Щаслива посмішка зуба довіри не викликала. Ага, ось і номер 38.

Двір і будинок викликали нудоту. Вишневий запах гарного тютюну в коридорі випарувався, замість нього пахло пригорілою манною кашею. Постукавши і

дочекавшись відповіді, Нюрка ввійшла в знайоме приміщення.

– Здрастуйте, Ганно Павлівно, – сказав клерк за японським столом. Строгий костюм з маленькими, напіввійськовими лацканами, шовкова краватка, манжети сліпучо-білої сорочки схоплені запонками з агатом. На голові – фетровий капелюх. Хоч зараз бери на рекламний щит: «Ми примножимо ваші заощадження!».

– Добрий день...

Нюрка зверталася в основному до знайомої бегемотихи Валюхи, про всяк випадок ігноруючи строгого клерка. Але клерк не витерпів, зірвав капелюха, ляснув фетром об стільницю і закричав скривдженим козлетоном:

– Нюрок! Подруга днів моїх суворих! Ти чого, блін?! Забуріла?!

– Чернець?!

Знайомий гребінь розвіяв усі сумніви.

– Для тебе, подруго, Інокентій Інокентійович. У кращому разі – Кеша. Правда, що зустрічають по одержинці...

– Кінчай балабонити, – осмикнула блондинка блазня. Дивлячись на Валюху, Ганна Павлівна раптом збагнула загостреним відчуттям: хто тут насправді головний. Головний, незважаючи на жирні тілеса, лялькове личко і негарне плаття з рюшами. Легко уставши від комп'ютера, блондинка буквально пролилася між столами, попутно відваживши потиличника колишньому панку, і зупинилась перед гостею.

Від Валюхи тягло такою привітністю, такою щирою прихильністю, що Нюрка машинально заусміхалася, і кожен її зуб, включаючи протези, також заусміхався окремою посмішкою, немов на вивісці стоматолога Артемчука.

– Ви цінний працівник, Ганно Павлівно. Ми дуже задоволені вами. Замуторити людину, що не прагне самообману, особливо члена родини – не кожний здатний на це навіть після курсів підвищення кваліфікації. Мої вітання.

– Замуторити?!

– О, пробачте! Професійний жаргон. Незабаром ви вникнете, і будете користуватися сленгом ковена краще за мене. А поки ми хотіли б запропонувати вам роботу за сумісництвом.

– Як мені у свій час! – гордо надувся Чернець і став схожим на індика. – Валюндра, каву сотворити?

– Повірте, Ганно Павлівно, це захоплююча і високооплачувана справа. З огляду на те, що вашу працю цього разу буде оплачувати «Харизма» і з власних джерел, а не скупердяй-кліент...

Коли кава була випита, компліменти остаточно вичерпалися, а суть майбутньої «роботи за сумісництвом» з'ясувалася і припала Нюрці до серця, вона зважилася.

– Я хочу запитати. Зрозумійте правильно, це дуже важливо для мене. Скажіть... Навіщо я вам знадобилася?

Валюха розсміялася, як мати, що всоте відповідає дитині-чомучці:

– Ви усі про це запитуете, Ганно Павлівно. Усі, до єдиної людини. А я, чесно кажучи, хотіла б довідатися про інше. Чому ви прагнете залізити подарованій іграшці в нутро, розламати, зіпсувати і потім щасливо заявити: «Я так і знала!» Навіть якщо при цьому з'ясуєте, який дохід одержав із продажу іграшки магазин, який прибуток одержав завод-виробник...

– Ні, усе-таки... Гроші? Ви не попросили і копійки з мого карбованця. Ідею розіграшу я давно відкинула. Що такого я принесла у ваш колгосп? У мене нічого немає!.. У мене нічого не було...

– Упевнена, Ньюшо? – необразливо хмикнул Чернець. – Чи прибідняєшся?

– Упевнена. Я звичайна чесна дурисвітка. Ну, чарівність. Натиск і контактність. Досвід спілкування з найрізноманітнішою публікою... життєвий досвід...

При кожнім її слові Чернець кидав шматочок рафінаду в кухоль з гарячою водою. Коли Нюрка закінчила, він помішав у кружці ложечкою й сьорбнув приторно солодкої води.

Блаженно замружився, немов нектару пригубив.

– У чан хутчій вкидайте жабу, змії болотяних жири, – замурмотіла Валюха божевільним шепотом, і Нюрку проходило холодом, – клюв сови, мідянки око нам придасться до пори; хвіст вужа, собачий зуб... Тільки варемо не суп...

Вона перервала монолог, голосно зітхнула і підсумувала з безмежною нудьгою:

– Це для ков, пекельних чар вийде присмачний відвар. «Макбет», акт IV, сцена перша. Три відьми біля казана. Ні, не лякайтеся, Ганно Павлівно, відьми не за нашим профілем. Що, кажете, у вас було? У вас, рядової співробітниці «Харизми Ltd», товариства з обмеженою відповідальністю і безмежними амбіціями? Що ви поклали в загальний казан? Разом, виходить, з п'ястунком жаб'ячим? Думаю, не так уже мало. От воно і повернулося стократ.

– Ви альтруїсти? Не вірю.

– Правильно. Навіть усієї харизми, що кипить у нашому спільному казані, не вистачить, щоб переконати вас у цьому. Але на інше...

Блондинка нахилилася до співбесідниці, і Нюрка ще раз відчула, як легко потрапити у владу до цієї бегемотихи, якщо Валюха того захоче.

– На багато чого вистачить. Ви вже повірте. На дуже багато чого. І вам, і нам, і щоб з кимось поділитися, залишиться. Просто пам'ятайте: чарівність плюс чарівність – це не дві чарівності. Звичайно виходить набагато більше, ніж дві. Такий уже дивний товар. Чи, якщо завгодно, засіб виробництва.

– Можна ще кави? – запитала Нюрка.

* * *

– Моя лікувальна практика проходить по тонкій, ледь помітній грані між знахарством і офіційною медициною. Як народні цілителі в минулому, я знімаю зурочення і пристріт; як сучасні професіонали-медики – ставлю діагноз...

– У нас дзвінок від слухачів! – голос ведучої радіоканалу «Сьогодні» бринів радістю. – Назвіться, будь ласка! Ви хотіли щось сказати цілителю Парамонові?

– А ти азартний, Парамоша...

– Що? – бас цілителя тріснув, зірвався на нервовий шепіт, ледь не перекинувши другий мікрофон. – Що ви маєте на увазі? Чому ви мене переслідуйте?!

– У ковені пропишися, доктор Айболить. За місцем проживання. І не тягни. Це тобі не радіо, у нас кожна пика на очах.

– У нас закінчується час ефіру...

– Діагноз ставиш, Парамон? А я клізму ставлю. На два літри, з вазеліном і конопляною олією. Дуже допомагає при сильних закріпах. Ти цілитель, ти в курсі. Ад'ю!

Нюрка Гаврош поклала слухавку і з задоволенням відкинулася на спинку крісла. Парамон, звичайно, дурень і шарлатан. Але чарівності – безмір. Убивча, можна сказати, чарівність. Вона хвилинку подумала, чи не переборщила з фінальним «Ад'ю!», і нарешті вирішила, що не переборщила.

Треба було гарненько відпочити.

Наближався тиждень важкої роботи з Парамоном.

Продана душа

– Душу продай, га? – проникливо попросив чорт.

Клим тужливо подивився на монітор. Кольорова рогата пика, що заповнила весь екран, ласкаво посміхалася. Рука Кліма потягнулася до кнопки Reset.

– Не допоможе, – тепер голос чорта був повний співчуття. – Усе одно з’явлюся. Навіть якщо диск відформатуєш. А викинеш комп’ютер, переселюся в холодильник. Влаштує?

Клим уявив собі подібну перспективу і занудьгував. Чорт же, відчувши слабину, кинувся в атаку.

– У церкву можеш не ходити, попереджаю відразу. Свята вода через монітор не діє, хрест теж. А священику я просто покажу язика.

Язик був негайно продемонстрований самому Климові. Того пересмикнуло.

– Добре тобі! – чорт чмокнув. – Ти ж ділова людина, співвласник фірми. Оціни ситуацію! Тобі поталанило – купив не просто комп’ютер, а комп’ютер з виграшним лотерейним квитком.

– З тобою, чи що?

Клим прикинув, відкіля рогатий знає про його фірму. Напевно, усі файли прочитав! А це вже зовсім зле.

– Зі мною, зі мною! – зрадив чорт. – Ну, як щодо душі?

Чорт і справді був куплений разом із комп’ютером. На минулому тижні Клим спеціально заїхав в обласний центр, щоб відшукати – не чорта, звичайно, – машину до смаку. Відшукав – у величезному фірмовому салоні, білому, немов згаданий чортом холодильник. Дівчина у відділі видачі, заповнюючи папери, ніби ненароком поцікавилася: «З усім купуєте?» Природно, Клим почув «зовсім», отож відповів: «Так...»

Пояснюючи ці обставини, чорт ласкаво посміхався. І чого б йому не посміхатися? Клієнт чесно відповів на споконвічне питання-пастку, інше вже було справою його, рогатого, техніки.

На четвертий день це збагнув і Клим. Отже, тепер він спромігся на чорта – персонального, як і комп'ютер. Рогатий не бешкетував, вірусів не напускав і навіть дозволяв працювати. Зате тепер кожне включення машини супроводжувалося все тією ж діловою пропозицією.

– А що натомість? – поцікавився Клим, вкладаючи в запитання весь свій запас іронії. І відразу зрозумів, що помилився, причому непоправно. Йому часто доводилося вести ділові переговори, і Клим знав, як небезпечно виявляти будь-який інтерес.

Чорт відгукнувся миттєво:

– «Вікна-міленіум». Ліцензійні. Плюс безкоштовний Інтернет. Виділенку поставлю.

Палець Кліма ліг на Reset, і рогатий одразу образився:

– Жартів не розумієш?

Клим збагнув, що влип. Переговори, здається, уже почалися.

2

Він повернувся до рідного міста два роки тому. Колеги по бізнесу посміювалися і

руками розводили, не розуміючи, як можна проміняти величезний мегаполіс на глухий райцентр із його трьома школами й меблевою фабрикою. Прогулювати зароблене краще на Багамах, а серйозні справи в таких Тмутараканях не робляться.

Клим так не вважав. Почав він з того, що купив згадану фабрику. На паях, звичайно.

Через рік глузувати з нього перестали.

Але гроші, не дуже великі, хоча і не маленькі, що дозволили Климові швидко розгорнутися, усе-таки не були основною причиною його дивного вчинку. Він дуже любив своє місто, звідки виїхав шістнадцятирічним вступати до університету. Усі роки хотів повернутися.

Повернувся. І дуже скоро зрозумів, що помилився – точно так, як і з комп'ютером.

– «Феррарі» не пропоную, – уже цілком серйозно заявив чорт. – Їздиш ти з шофером, сам не ганяєш. Але можна «бугатті». Штучний, у світі всього п'ять екземплярів. Твій – п'ятий.

Клим подивився на рогату пику не без інтересу. Від «бугатті» він, скажімо, не відмовився б...

Але не такою ж ціною!

З-під нижньої межі екрана з'явилася волосата пазуриста лапа. Почувся скрип – чорт енергійно шкріб себе між рогами.

– Добре! Тепер без жартів. Пакет акцій двадцяти провідних фірм світу. Про суму домовимося. Кажу відразу: чим вона більше, тим швидше завершиться угода. Розумієш, про що я?

Клим кивнув, чим ще більше розохотив рогатого.

– Зараз відкрию директорію, там файли з розцінками. Економ-пакет – десять років...

– Чекай!

Клим зрозумів, що справи погані, і натиснув одразу на Power.

Справи й справді були так собі. Гроші йшли, бізнес розширювався, але радості не приносив. Точно так бувало і раніше. Хлопець з далекого райцентру зі свіжим університетським дипломом з головою занурився в Мальстрім, що виник на місці минулого навіки колишнього правильного життя. Перші «піраміди», перші акції, перші безсонні ночі з пістолетом на туалетному столику. Вижили і впливли не всі. Климові дуже поталанило.

Кілька років божевільної гонки – то у великому місті, то взагалі за кордоном, обернулися чорною депресією і відчайдушними спробами відвести від скроні пістолет. Рідне місто здавалося Палестиною, землею обітованою. Пам'ять дитинства: парк біля маленької річки, гучна автостанція, запах весняної землі...

Парк виявився на місці, автостанція теж, квітнева земля все так само запаморочливо пахла, і блакитне весняне небо, як і раніше, зводило з розуму.

Але все стало іншим. І насамперед місто.

3

Клим вийшов у двір, мерзлякувато повів плечима, пошкодувавши, що не накинув куртку. Початок квітня, вечір, ще три дні тому літали білі мухи. Але повертатися в порожній будинок, де можна поговорити тільки з чортом, не хотілося.

Будинок дістався Климові у спадщину – батьки так і не дочекалися його повернення. Без них стало порожньо, як і без однокласників, рознесених житейськими вітрами по всьому світу. Ті, хто залишилися, дивилися скося, зрідка просячи в борг.

Міста, знаного з дитинства, вже не було. Райцентр виявився таким же мегаполісом, тільки меншим, бруднішим і нуднішим. І люди тут були суголосні місту. Навіть ще гірші.

Клим прокрутив головою, відганяючи невеселі думки. Зазвичай чорти входять у комплект із білою гарячкою, його варіант ще провальніший. А може, якраз

навпаки? Зрештою, переговори – ще не угода.

Крім того, з нечистою силою можна спілкуватися не тільки за допомогою хреста.

Він посміхнувся – уперше за цілий день, вийшов на вулицю, зірвав з найближчого дерева маленьку гілочку з уже клейкими бруньками і швидко повернувся в будинок.

Гілочка була прилаштована просто перед монітором.

– Продовжуємо? – радісно вигукнув чорт, тільки-но з'явившись на екрані, але відразу зморщив пику.

– Ой...

Тепер можна було й розсміятися. Дивно, у Кліма різко покращився настрій.

– Треба б професору написати, шкода, адреси не знаю. Досвід *in anima vili*. Осика бояться не тільки упирі. Доведено!

Рогатий пожував чорними губами, спробував усміхнутися.

– Навіщо ж так?

– Візитна картка міста! – весело пояснив Клим. – У Києві – каштани, в Одесі – акації, а в нас...

Він кивнув на гілочку. Дійсно, за давньою традицією вулиці райцентру (колись – повітового міста, ще раніш – козацького села) були засаджені саме осиками. До купівлі нового комп'ютера Кліма це дуже дивувало.

– Наче я не знаю, – так і не усміхнувшись, буркнув чорт. – Усім нашим у цих місцях, між іншим, день за три зараховується. Та й то добровольців не знайдеш... А ти про якого професора говориш?

Клим був задоволений. Здається, перший раунд залишився за ним.

4

Професор, що носив зовсім неймовірне прізвище Химерний, викладав на їхньому факультеті історію. Спеціальність, заради якої Клим прийшов в університет, була далі від Клію, ніж чорт від віттаря, але Химерний Професор, як прозвали його студенти, умів змусити слухати себе. Величезний, гучний, неймовірно іронічний, він приводив першокурсників у справжній шок. Не розуміючи, навіщо це потрібно, вони все-таки проводили вечори в бібліотеці, конспектуючи «Повість временних літ» і заучуючи напам'ять строфи «Енеїди» великого Івана Котляревського.

Кінець ознакомительного фрагмента.

Купити: https://tn.knigapoisk.com/dyachenko_genr/pentakl-zb-rka

надано

Прочитайте цю книгу цілком, купивши повну легальну версію: [Купити](#)